

ЦЕНТЪР ЗА
МЕЖДУЕТНИЧЕСКИ ДИАЛОГ
И ТОЛЕРАНТНОСТ
„АМАЛИПЕ“

ФОРУМ
ГРАЖДАНСКО УЧАСТИЕ

Наръчник на младия обучител по гражданско участие

Наръчникът е създаден от Форум Гражданско Участие в рамките на проект „Интеркултурна академия за гражданско участие и толерантност“, осъществяван от ЦМДТ „Амалипе“ в партньорство със Сдружение „Форум Гражданско Участие“ и Фондация „Институт Отворено общество – София“ с финансова подкрепа от Посолството на САЩ в България.

София, 2023 г.

Съдържание

Въведение	3
ТЕМА 1	
Какво представлява гражданското участие и защо е важно да участваме? Как да участваме активно в развитието на нашето училище / квартал / град / село – начини за пряко гражданско участие	4
ТЕМА 2	
Какво правят младите активни граждани. Други форми на гражданско участие. Примери за ефективни младежки граждански дейности	10
ТЕМА 3	
Как да организираме ефективна застъпническа кампания на местно ниво?	16
Използвани източници	20
Полезни линкове	20

Въведение

Уважаеми млади обучители,

Хората са различни – както на външен вид, така и по характер, професия, отношение към света. Някои са високи, други – ниски. Някои са разговорливи, други – мълчаливи.

Някои са оптимисти, други – песимисти. Някои са архитекти, лекари или инженери, други – музиканти, майстори или художници.

Но независимо от това как изглеждаме и какво работим – **ВСИЧКИ НИЕ СМЕ ГРАЖДАНИ.**

Всички ние имаме правото и възможността да участваме в живота на нашето село, град, община и държава.

Всички ние, независимо от това дали сме на 18 или на 98 години – можем да променяме света, в който живеем. И можем да го направим по-добро място за живеене, ако сме активни, ако имаме гражданска позиция и ако знаем как можем да участваме.

Този кратък наръчник ще ви даде възможност да обучавате ваши връстници по темата „гражданско участие“.

В рамките на тези страници ще получите информация за това:

- 1) Какво е гражданско участие и защо е важно да участваме? Как да участваме активно в развитието на нашето училище/ квартал/ град или село.
- 2) Какво правят младите активни граждани (успешни български и световни практики). Как младите хора използват социалните мрежи за кампаниите си?
- 3) Как да организираме ефективна застъпническа кампания на местно ниво?

Освен теоретична информация, наръчникът включва и практически сценарии за обучение по всяка от темите, а именно:

- Как да започнете обучението;
- Каква информация да представите;
- Какви въпроси или упражнения да направите;
- Как да завършите обучението.

Всяка от темите може да бъде представена и дискутирана от участниците в рамките на един час и половина.

Най-важното е да бъдете добре подготвени. Да знаете какво правите, но и да бъдете готови за изненади... **И! – ДА ВЯРВАТЕ В ТОВА, КОЕТО ГОВОРИТЕ!**

Защото светът може да бъде променен от хора, които са вдъхновени и вярват в това, което правят.

Успех!

От авторите на изданието

ТЕМА 1

Какво представлява гражданското участие и защо е важно да участваме?

Как да участваме активно в развитието на нашето училище/ квартал/ град или село (начини за пряко гражданско участие)

Какво е гражданско участие?

Гражданско участие означава активно включване на гражданите (т.е. на всички нас) в обществения живот. Когато участваме, ние се стремим да изкажем своето мнение и да представим аргументи, с които да променим или да повлияем на различни решения или дейности – тези на кмета, на председателя на общинския съвет, на парламента.

Гражданското участие подобрява качеството на взиманите решения. То не е единично действие, а цялостен процес, т.е. – последователност от действия. А това изисква от хората да са постоянни, да са информирани и да събират знания и факти, с които да подкрепят своето мнение, да не се отказват, да полагат усилия, а и да се развиват и променят.

Участието на гражданите, включително на младите хора, е насочено към положителна промяна – на условията, в които живеем, на мисленето на хората, на положението на по-уязвимите от нас (например възрастните и болните).

Гражданско участие може да бъде, както наблюдението или участието в определени събития, така и активни действия на протест, когато са засегнати интересите на групи от хора.

Изразът „гражданско участие“ се използва, за да обозначи, както усилията да се насърчат пасивните хора да се включат в живота на държавата, така и участието на граждани в дейности като развитието на общината, социални дейности и планирането на различни дейности и инициативи.

Какви са ползите от това да бъдем активни граждани? Ние получаваме нови знания, умения да общуваме с различни хора, както и повече власт. Учим се и да формираме мнение по обществено значими въпроси, аргументирано да защитаваме нашето мнение пред

други граждани или институции, както и да изслушваме чуждите позиции и гледни точки, взимайки предвид представените аргументи. По този начин ние успяваме да вземем и отстояваме информирани решения.

С други думи – целта на гражданското участие е много по-голяма от това да повлияем на решенията на управляващите.

Целта е да споделяме информация, да създаваме и развиваме взаимоотношения с различни хора и групи от хора, да създаваме възможност за действие и да променяме условията, при които живеем. Да сме част от общност и да даваме своя принос за развитие на обществото.

Можем да участваме индивидуално, като личности (например, като дарим средства за болен човек) или като се включим в инициативите на някоя организация, чиито каузи споделяме (напр. ученически парламент, гражданска организация или неформална група от доброволци). Но дори да участваме индивидуално, като личности, чрез гражданското участие ние се стремим да променим живота на обществото или на част от него.

Много важно е участието на младите хора. Особено сега, когато технологиите се развиват устремно, когато начините на комуникация стават все по-бързи и когато разликите в мисленето на поколенията стават все по-големи. Младите хора трябва да имат умения, възможности и най-вече желание да изразяват мнението си по обществени въпроси, защото това е начин за укрепване на демокрацията и развитие на общностите.

Защо е важно да участваме?

Законодателство на ниво Европейски съюз

Гражданското участие е гарантирано в Хартата на основните права на Европейския съюз (2012/С 326/02)², прогласена от Европейския парламент, Съвета и Комисията през 2012 г. и включена в Договора за Европейския съюз (ДЕС)³.

Член 42 "Право на достъп до документи" предвижда всеки гражданин на ЕС, както и всяко физическо или юридическо лице, което пребивава в държава – членка или има там седалище според устройствения му акт, да има право на достъп до документите на институциите, органите, службите и агенциите на Съюза, независимо от вида на техния носител.

Член 44 на Хартата урежда правото на петиция: "Всеки гражданин на Съюза, както и всяко физическо или юридическо лице, което пребивава или има седалище според устройствения му акт в държава членка, има право да отправя петиции до Европейския парламент."

- Участието е гарантирано от Конституцията на Република България право на всеки гражданин;
- Както е описано по-горе, чрез гражданското участие ние не само се включваме в развитието на демокрацията в България, в положителната промяна на местно ниво, но и развиваме себе си като човек и като личност;
- Включването на хората в развитието на обществото дава възможност за чуване на различни гледни точки, за намиране на общи решения и в крайна сметка – за подобряване на живота на всички.

Как може да се реализира гражданското участие?

Политическо измерение на участието – участие в управлението на града, общината или държавата.

Социално измерение – включва набора от социални умения на гражданите и най-вече умението да се взаимодейства с различни хора и групи от хора.

Културно измерение – включва отношението към културните ценности, към историята и религията, към създаването на културни продукти.

Икономическо измерение – свързано е с познаване на трудово законодателство, отношение към икономиката и бизнеса, участие на пазара на труда.

Тези четири измерения и придобитите знания и опит в техните рамки показват начина, по който човек може да се включи в живота на общността.

Инструменти на гражданско участие на местно ниво

Гражданите могат да участват по различен начин в живота на общността. Част от тези форми на участие са преки и произтичат от законодателството на местно и национално ниво. Ще разгледаме някои от тях.

- **Местен референдум** – Местните референдуми се провеждат в кметства, общини или райони, когато има нужда гражданите да се включат във вземането на решения по въпроси, които са от компетентностите на местната власт.

Местен референдум може да се направи по предложение на:

- Поне 1/5 от общинските съветници (но не по-малко от трима)
- Кмета на общината/ района/ кметството
- Инициативен комитет, който набира подписа, включваща поне една десета от гражданите в общината/ населеното място, които имат право на глас

Когато гражданите гласуват на референдум, те могат да изразят съгласие или несъгласие, по стриктно формулиран въпрос. Успешно приетите решения на местен референдум имат задължаващ характер за местната власт.

По-подробна информация за организиране и провеждане на местен референдум можете да намерите в Глава 2, Раздел III на Закона за пряко участие на гражданите в държавната власт и местното самоуправление (ЗПУГДВМС) – <https://lex.bg/laws/ldoc/2135636485>

Пример:

През 2021 г. гр. Обзор и още шест селища в околността му инициират референдум, за да се отделят от община Несебър, като формират нов общински център. Още преди референдума, жителите на тези населени места заявяват, че искат да се отделят, защото имат трудности при връзката с Несебър, особено що се отнася до медицинската помощ. На 28.02.2021 се провежда референдума, като поставеният на гласуване въпрос е: "Подкрепяте ли предложението за обособяване на нова община с център град Обзор"? Гласуват 75.01 % от имащите право на глас, като 73 % от тях са за отделянето, което прави референдума валиден.

• **Местна гражданска инициатива** – чрез нея гражданите могат да отправят предложения към местната власт за решаване на въпроси от местно значение. Организира се от инициативен комитет, който набира подписи в подкрепа на предложенията и ги внася в съответната институция. Местните власти са задължени да разгледат предложенията в едномесечен срок и да обявят своето решение и мерките, които ще предприемат. По-подробна информация за организиране и провеждане на местна гражданска инициатива можете да намерите в Глава 3 на ЗПУГДВМС – <https://lex.bg/laws/ldoc/2135636485>

Пример:

Местна инициатива за добро управление на зелените системи в Пловдив. Учредена е организация, която да работи с местните експерти и да бъде коректив на общинската администрация. Създаден е инициативен комитет, който да внесе исканията на гражданите, свързани със зелената система на Пловдив.

• **Общо събрание на населението** – свиква се от кмета на общината, района или кметството по негова инициатива; провежда се след решение на общинския съвет. Възможно е да се свика от общинския съвет или по инициатива на гражданите (1/50 от гражданите с изборителни права, но не по-малко от 20 човека). Общото събрание, макар и да приема задължителни за органите на местно самоуправление решения, не е

предпочитана и често използвана форма. Стриктните изисквания за провеждането му почти изцяло го обезсмислят. По-подробна информация за организиране и провеждане на Общо събрание на населението можете да намерите в Глава 4 на ЗПУГДВМС – <https://lex.bg/laws/ldoc/2135636485>

- **Обществено обсъждане** – провежда се по инициатива на местни или национални органи на управление. Общественото обсъждане е един от видовете консултиране с гражданите в процеса на взимане на управленски решения. На вниманието на гражданите се предоставя информация по темата на обсъждането и се събират мнения и предложения от тях. Обществените обсъждания основно се организират поради законовите изисквания, но в последните години процесът става все по-прецизен, включващ и полезен. Като пример могат да се дадат обществените обсъждания организирани от Столична община, които можете да разгледате на Портала за обществени консултации <https://www.sofia.bg/portal-public-consultations> или такива, които вашата община е обявила на сайта си. Може да се обърне внимание и на обществените обсъждания на проектите на местни бюджети – съгласно закона за местните финанси, проектите на общинските бюджети следва да бъдат поставени на обсъждане с местната общност, преди да бъдат приети. Този процес вече се организира и провежда ефективно в много общини в България.

- **Обществени съвети** – това са консултативни съвети към дадена институция, които се изграждат на доброволен принцип. Включват граждани, представители на граждански организации, експерти. Основната цел на обществените съвети е гражданите да съдействат за реализиране на политиките на местното самоуправление, както и да се стимулира тяхната инициатива да подобряват населените места, в които живеят. С други думи, формирането и функционирането на тези структури дава възможност за участие на гражданите в реализиране на политиките на местно ниво, като по този начин укрепва партньорството между институциите и гражданите.

С подобни цели се създават и обществените съвети и към други институции – например в училищата.

Съгласно закона за предучилищното и училищното образование, във всяко училище следва да има обществен съвет, в който участват родители и който подпомага и консултира дейността на образователната институция. Училищните обществени съвети се включват в живота на институцията по най-различен начин – например, одобряват учебните планове, дават мнение относно учебниците, по които ще учат децата, вземат отношение във връзка с униформите в училището и други.

Форма на обществен съвет и начин за ученическо самоуправление са и ученическите съвет/ парламенти, но с тях по-подробно ще се запознаем в следващата тема.

Примерен сценарий за обучение по Тема 1

- 1) Представете себе си, темата и целта на обучението – 2 мин.
- 2) Дайте възможност на участниците в обучението да се представят (име, от къде е участникът, какво обича да прави в свободното си време) – 10 мин.
- 3) Мозъчна атака/brainstorming – участниците в обучението да кажат какво е първото, което им хрумва, когато чуят думата „гражданин“. Записвайте асоциациите на флип-чарт или бяла дъска – 5 мин.
- 4) Обобщете мненията на участниците и подчертайте, че да си гражданин е много повече от правната страна на думата. Да си гражданин означава и да си свързан с определена общност и да имаш чувство за принадлежност. Направете кратка презентация „Какво е гражданско участие и защо е важно да участваш“ – (от материала) – 15 мин.
- 5) Допълнения от участниците – защо според тях **младите хора** трябва да участват в живота на общността? – 10 мин.
- 6) Представете начините за пряко гражданско участие – 10 мин.
- 7) Задача към аудиторията – „Формулирайте конкретна „инициатива за подобряване на образователните резултати в училище“. Това може да е инициатива, свързана с подобряване на материалната база, набиране на средства, подобряване на взаимоотношенията между учениците и др. Помислете заедно и вземете решение по какъв начин тази инициатива да се представи на ръководството на училището, така че то да я вземе предвид / може да решите да я представи ученическият съвет, обществен съвет, инициативен съвет от родители и др./

Поставете тази задача за работа по групи. (Формирането на групи зависи от броя на участниците в обучението) . След 20 минути всяка група трябва да представи описание на инициативата, по какъв начин нейното реализиране ще подобри средата за учене и кой ще се ангажира с нейната реализация)
- 8) Представяне на работата на участниците – 15 мин.
- 9) Обобщение и покана за включване в следваща дейност (обучение или кампания – тема, място, време) – 3 мин.

ТЕМА 2

Какво правят младите активни граждани. Други форми на гражданско участие.

Примери за ефективни младежки граждански дейности

В първата тема се запознахме с това какво е гражданско участие, защо е важно да се участва и какви са начините за пряко участие на гражданите.

Освен тези форми, обаче, възможностите за включване в живота на общността са още много и различни.

Основен фокус на тази тема е какво вълнува младите активни граждани, как те могат да се включват и какви са добрите практики в това отношение.

Много често се обсъжда въпросът дали младите хора **изобщо** са склонни да участват, има ли спад в тяхната активност и дали те не са намерили други, а не традиционни начини на участие. От гледна точка на бурното развитие на технологиите, дигитализирането на множество процеси и глобализирането на мобилните услуги – дали младежкото участие не е пренесено във виртуалната среда?

Независимо от начина на участие, изследванията показват, че младите хора са активни и проявяват желание да променят ситуацията, в която съществуват.

Как участват младите хора?

Дарителство (или участие в благотворителни инициативи) – това е една от най-честите прояви на гражданско участие.

Дарителството е акт на благотворителност, предоставяне на хуманитарна помощ или принос за реализиране на някаква кауза. То може да се реализира чрез различни форми – предоставяне на

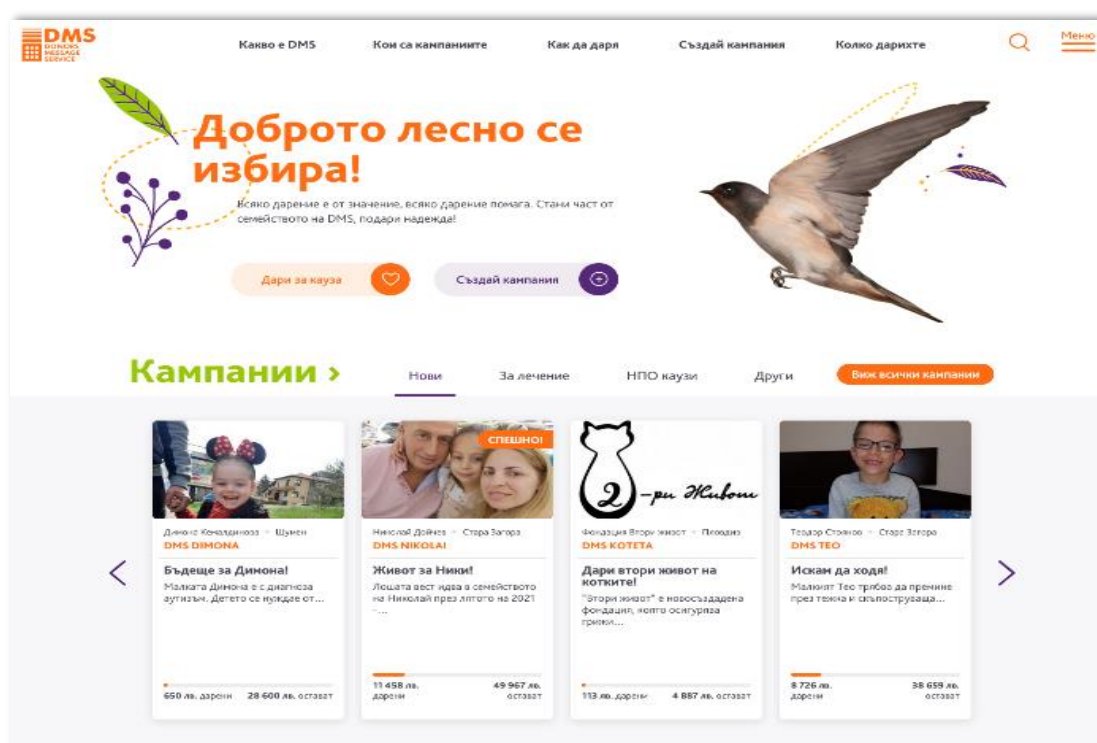
финансови средства или чрез материален принос (напр. дрехи, играчки, санитарни материали и др.).

Дарителството има сериозни традиции в България и без да трябва да правят някаво голямо проучване, хората веднага се сещат за известни дарители, на които се дължи построяването на различни институции в нашата страна – напр. Софийският университет и значителен брой читалища (в Свищов, Шумен, Лом и в много други населени места).

Макар да има известни разлики в размера на дарителството през годините, последните няколко години, които са много наситени със събития (пандемия, войни, регионални конфликти, засилена инфлация) дарителството бележи ръст ([Дарителството в България през 2020 г.](#) и [Дарителството в България през 2021 г. \(dfbulgaria.org\)](#)). Можем да кажем, че традициите се възраждат и започват да придобиват устойчив характер.

Проучванията на Българския донорски форум (БДФ) обхващат както дарения на компании и фондации, така и индивидуални дарения. Най-предпочитаните механизми, чрез които компанията са дарявали средства през 2020 годината, са: директни дарения за реализиране на дейност, нефинансови дарения (материали, продукти, услуги), доброволен труд на служителите, дарителство по ведомост и реклама, свързан с кауза.

Съгласно изследванията на БДФ, индивидуалните дарения най-често са с дарителски SMS-и (например кампании на UNICEF, Българския червен кръст), дарителски DMS-и (Фондация Всауе и БДФ) и онлайн дарителски платформи. През последните се забелязва значителен ръст на дарените средства по време на пандемията.

Най-популярните платформи се управляват от неправителствени организации. Най-често в платформите се публикуват кампании за лечение на физически лица или набиране на средства за дейността на граждански организации (виж [платформата](#) на Фондация ВСауе и платформата [globalgiving.com](#))

Съгласно проучването на Институт „Отворено общество“ (автори Боян Захариев и Илко Йорданов) – „Гражданско участие и граждански ценности сред деца и младежи от уязвими училищни общности – основни акценти“ най-висока степен на гражданско участие на младежите е регистрирана в инцидентни благотворителни инициативи – почти половината от отговорилите (респондентите) споделят за участие чрез лично дарение или в благотворителна кауза.

Най-често даренията са свързани със здравето на хората, бедността, опазване на околната среда, каузи за животните, справяне с различни природни катаклизми. Силното земетресение в Турция и Сирия през февруари 2023 г. доведе до мащабна мобилизация на гражданите, множество успешни кампании за набиране на средства и материални помощи, както и до редица доброволчески инициативи.

Втората форма на участие, популярна и сред младите хора е именно **доброволството**. Доброволството е участие чрез полагане на труд и отделяне на лично време на доброволеца, като най-често се подкрепя някаква кауза или инициатива, полезна за общността. Участвайки лично и отделяйки от своето време, доброволецът се ангажира пряко с каузата или инициативата, в която се включва, което води и до по-голяма удовлетвореност.

Един млад човек може да се включи в различни граждански инициативи, например помощ на възрастни хора с покупки или поддържане на дома им; помощ в библиотеката; четене на приказки на малки деца; грижа за бездомни животни, поддържане на градинката пред блока.

В първата тема беше споменато, че чрез гражданското участие ние подкрепяме демокрацията, развитието на държавата и добруването на населеното място, в което живеем. Но не само това, ние развиваме и себе си, учим се да отстояваме мнението си и обогатяваме нашите познания. Това е особено валидно, когато ние сме доброволци. Доброволството е полезно, не само защото помагаме. Когато един млад човек е доброволец, той развива нови знания и умения, създава контакти, натрупва полезен опит.

Полезни източници за младия учител:

Платформата [TimeHeroes.org](https://www.timeheroes.org) – ще намерите множество идеи за доброволчески инициативи

Сайтът на Национален алианс за работа с доброволци, Пловдив – НАРД – Национален алианс за работа с доброволци (navabg.com)

Сайтът на Национален младежки форум – nmf.bg

НПО портал: <https://www.ngobg.info/bg/careers/volunteer.html>

Включване на младите хора чрез участие в граждански организации, клубове по интереси

Съгласно споменатото вече проучването на Институт „Отворено общество“, младите хора се включват в организирани форми на гражданско участие, но не достатъчно (около 30% от участниците в проучването).

Какво е гражданска организация?

Ако се използват правни термини – това е юридическо лице с нестопанска цел (ЮЛНЦ). Наричат се още неправителствени, нестопански или граждански организации. Като най-ярък за обществеността пример могат да бъдат дадени читалищата. Те са и най-старата форма на организация на общността в България – първите читалища са създадени благодарение на дарения на гражданите преди почти 170 години в гр. Лом и в гр. Свищов. Отговорите на 12 често задавани от младежите въпроса за гражданските организации можете да намерите в Инстаграм профила на Форум Гражданско Участие (www.instagram.com/citizenparticipationforum/) или на Фейсбук страницата на ФГУ (www.facebook.com/FGUBG).

Информация за гражданското участие и работата на гражданските организации можете да видите и в YouTube на www.youtube.com/@CPF359/videos

Ролята на тези организации е много важна за развитие на общността и подобряване на условията на живот.

Младежките организации по същество са граждански организации.

Младежките организации, всъщност, са инструмент за участие на младите хора във вземането на решения. Организираните форми на действие дават много по-големи шансове да бъде чут гласът на гражданите. В една организация много по-лесно и ефективно младите хора могат да получат обучение, да се информират и консултират, да се организират по-ефективно и да обединят усилия, а и да намерят партньори. А именно това – информиране, обучение, консултиране, партньорство и диалог са форми на гражданско участие.

Има много добри примери за активни и влиятелни младежки граждански организации, които постигат своите цели.

Пример: Национален младежки форум

Националният младежки форум е най-голямата младежка платформа в България, която обединява 47 младежки организации от цялата страна.

Това е организацията, която настоява, че „е време младите хора да вземат думата“

„Мисията на организацията е да представлява интересите на младите хора в България и техните нужди, извеждайки на преден план значението на младежките организации, тяхното развитие и участие в социалните и обществено-политически процеси и да осигурява ефективен структурен диалог чрез сътрудничество със съответните заинтересовани страни и институции, вземащи решения в младежката политика“

Организацията не само изпълнява множество проекти, но се застъпва за младежки политики и младежко участие. Интересен пример от тяхната работа е издаденият наскоро “Наръчник за местна младежка политика”

Повече информация на: <https://nmf.bg/>

Друга форма на сдружаване на млади хора, без обаче да включва строги законови изисквания (напр. регистрация), са ученическите съвети (парламенти).

Ученическите съвети включват представители на общността от ученици. Това е форма на самоуправление, при която учениците (с помощта на учителите) предлагат и организират различни инициативи в училище. Основната насока на дейностите отразява както спецификата на училището, така и интересите на младите хора. Важна роля на ученическите съвети е и да отстояват правата на учениците.

Много често ученическите съвети:

- Организируют обучения за членовете си или за други ученици;
- Организируют различни събития в училището и участват в чествания на празници;
- Мобилизируют останалите ученици в облагородяване на територията на училището;
- Помагат при адаптацията на първокласниците/ новите ученици;
- Участват в съвместни инициативи с други училища.

В много случаи – да бъдеш член на ученическия съвет е повод за гордост за големите или стремеж за по-малките.

Все по-често младежките инициативи се развиват най-вече в социалните мрежи. Това е и предпочитания начин за комуникация на младите хора. Мрежата дава много възможности за мобилизиране на младите хора, за набиране на средства онлайн, за организиране на застъпнически кампании, за обсъждане и консултиране на определени политики.

Има сайтове и платформи, които ни дават възможност да контролираме обществените процеси, да изявяваме мнение по наболели въпроси, да сигнализираме институциите за нередности. Платформата [Signal.bg](https://signal.bg) дава възможност за намиране на сайтове (по категории), в които може да се подаде сигнал за нередност.

Начините за участие в живота на общността са много. Съдейки по различни изследвания – младите хора имат енергия и желание. Очевидно, за да се реализира тази енергия е необходимо да има младежки лидери, които да увлекат останалите да участват.

Примерен сценарий на обучението по Тема 2

1) Упражнение „Гражданско участие ли е посоченото действие“? – 5 мин.

Задайте на аудиторията няколко въпроса:

- Гражданско участие ли е да помогнеш на местното училище да боядиса оградата на двора си?
- Гражданско участие ли е да почетеш книжка на малките деца в библиотеката?
- Гражданско участие ли е да поднесеш подарък на приятеля/ приятелката си?

- Гражданско участие ли е да отнесеш ранено таралежче, което си намерил в парка в лечебница за животни?
- Гражданско участие ли е да приготвиш вечеря за семейството си?

(възможно е въпросите да бъдат представени под формата на снимки)

Направете обобщение – гражданското участие означава активно включване в обществения живот. Участвайки, ние подобряваме средата, в която живеем.

- 2) За да въведете следващата тема, задайте още един въпрос на участниците – правили ли сте някога дарения и за какво? – 5 мин.
- 3) Представете темата за дарителството, като използвате информация от текста. Фокусирайте се върху това, че най-голям процент от хората участват именно по този начин. Покажете някои от платформите за дарителство, като можете дори да разкажете за някоя от инициативите. – 10 мин.
- 4) Дискутирайте с участниците за какво биха дарили. А защо биха дарили? – 5 мин.
- 5) Представете следния случай – къщата на семейство, което живее в тяхното населено място се изгаря и хората остават без подслон. Няма роднини наблизо. Няма и достатъчно средства. Попитайте всеки от участниците как би помогнал на семейството? – 10 мин.
- 6) Представете темата за доброволчеството (от информацията). Направете разлика с дарителството. Направете заедно списък на доброволчески инициативи, в които биха участвали. – 10 мин.
- 7) Споделете защо според Вас е важно човек да бъде доброволец.

Задача: Изберете 2-3-ма участника да подготвят кратка (до 2-минутна) мотивираща реч, с която да убеди останалите участници в обучението да участват в конкретна доброволческа дейност. Насърчете ги да бъдат убедителни и вдъхновени. Дайте им възможност да „изпробват“ въздействието на речта си. Съберете обратна информация от участниците – почувствали ли са се убедени, какво точно ги е вдъхновило – 15 мин.

- 8) Преминете към темата за гражданските организации и силата на партньорството. Разкажете за младежките организации и дайте примери. Представете и ролята и функциите на ученическите съвети. – 15 мин.
- 9) Дайте задача за обсъждане по двойки: „ако току-що сте избрани в ръководство на ученически съвет в училище ХХХХ – какво ще бъде първото нещо, което ще направите“. Идеите се изписват на карти и ако е възможно се групират. Би следвало някои да предложат инициативи, други – организационни въпроси, а трети – обучения/ дейности за повишаване на уменията на членовете на ученическите съвети. Можем да обобщим, че една организация не само изпълнява проекти, отстоява и прави политики, но и се грижи за вътрешната си структура и за екипа си. – 15 мин.

ТЕМА 3

Как да организираме ефективна застъпническа кампания на местно ниво?

Какво изобщо означава застъпничество или „да се застъпвам за нещо“ и защо се налага да се застъпваме за някого или нещо?

Ако се спрем на тълковния речник, думата означава „покровителствам“, „защитавам“, „пазя“, „браня“, „ходатайствам“ и още ред синоними.

В гражданския смисъл „застъпничество“ означава действията (законово обосновани и приемливи за обществото), които дадена организация или отделен индивид предприема, за да се промени определена политика или курса, който следва дадена институция.

Ако трябва да обобщим всичко, написано до този момент, гражданското участие е включване на гражданите с цел промяна на политики. Застъпничеството е един от начините за промяна.

Чрез последователните действия, които предприемаме, когато се застъпваме за някаква кауза или политика, ние целим да постигнем социална справедливост за мнозинство от хора. В този смисъл, застъпничеството е открит, обществен процес, в който можем да работим със съмишленици, за да постигнем по-добри условия за живот и по-ефективни и партниращи институции.

При застъпничеството най-често има заинтересована група от хора, чиито интереси са най-силно засегнати и именно тя предприема действия за промяна на някаква политика / пример – инициативата „Системата ни убива“ в подкрепа на Закона за личната помощ/

Има различни видове застъпничество:

- **Лично застъпничество** – това са действия, при които работим за нас самите или нашите близки. Кампаниите, които се организират са самостоятелни;
- **Застъпничество при конкретни случаи** – включва серия от действия за подпомагане на хора в неизгодно положение. Това застъпничество няма характер на кампания, не се цели промяна в закони или други нормативни документи, а се разрешава конкретен казус;
- **Широкообхватно застъпничество** – предприема се, когато някаква политика/ процедура засяга голяма група от хора. В него са въвлечени повече участници и стремежът е да се постигне законова промяна и промяна в ситуацията на цяла група хора.

В най-честия случай хората се застъпват за кауза – някаква идея или цел, която е важна за тях и която стимулира тяхната енергия и действия. Да следваме някаква кауза, означава да имаме позиция по някакъв проблем или да имаме идея да променим нещо, което не е достатъчно ефективно.

Хората, и особено младите хора, имат поглед върху основната проблематика в България. Ако се обърнем отново към изследването на Институт „Отворено общество“ (Боян Заха-

риев и Илко Йорданов) основните проблеми, според респондентите в тяхното изследване, са инфлацията, цените на горивата, слабото икономическо развитие, проблемите в образователната система, достъпът до здравни услуги.

Ако трябва да конкретизираме на ниво образователна система (предвид факта, че вие сте ученици) основните проблеми, които се посочват, са агресията, влошени взаимоотношения със съученици, лоша дисциплина, липса на заинтересованост към училището.

Това е само пример, с който искаме да онагледим това, че за да се застъпваме организирано, трябва да имаме способността да идентифицираме проблем – или глобален, или такъв, който засяга много хора.

Но не само това. Ние следва да превърнем разрешаването на този проблем в наша кауза. И трябва да знаем още нещо – ако искаме да разрешим глобален проблем, има голяма вероятност да не успеем. Препоръчително е глобалният проблем да бъде „разбит“ на по-малки, конкретни проблеми и стъпки, които да се планират последователно с цел решаване на проблема.

Едва ли ще можем да се справим с агресията в училище на национално ниво, но можем да предприемем конкретни инициативи в нашето училище.

Как да направим ефективна застъпническа кампания?

- 1) Идентифициране на проблема, който искаме да решим с кампанията;
- 2) Изготвяне на обосновка защо точно върху този проблем е нужно да фокусираме усилията си;
- 3) Анализ коя група от хора е засегната от проблема;
- 4) Изясняване на причините за него и какво решение искаме да предложим с кампанията;
- 5) Идентифицираме заинтересованите страни – т.е. хората, които са засегнати от проблема. Идентифицираме и хората, които биха ни помогнали да го решим, както и хората, които евентуално биха ни попречили. За всяка от заинтересованите страни проучваме информираността ѝ за проблема и нагласите към него. Специално внимание се обръща как може да въздейства върху нашата кампания и резултатите от нея;
- 6) Разработваме стратегия за действие, която ще доведе до разрешаване на проблема. Стратегията зависи от проблема, който сме си поставили за цел да разрешим;
- 7) Формулираме цели на кампанията и нашето основно послание;
- 8) Планираме към кого и как ще отправим нашето послание – подход, инструменти, материали;
- 9) След което съставяме план и набелязваме конкретните дейности, като за всяка от тях определяме, време на изпълнение, отговорно лице, екип за изпълнение и необходимите ресурси.

Инструментите, които можем да ползваме за застъпничество:

Писма до институции или до хората, които имат правомощията да решат проблема.

Срещи с ключови партньори, които могат да подпомогнат вземането на решения

Преговори с институциите – много е важно да са добре организирани и подготвени. Не само от гледна точка на излагане на аргументи и убеждения, а от гледна точка на време и място.

Кампании в социалните мрежи – водете позитивни кампании. Те следва да са убедителни и насочени към решаване на проблема, а да не са агресивни и подронващи авторитети.

Кампании сред дадена група хора – взема се решение за различни мерки и действия, които да се предприемат в дадено училище/населено място и сред засегнатата група, с които целим промяна в поведение или в разрешаването на даден проблем.

И най-важното! Не стартирайте с разрешаването на глобалните проблеми. Започнете с онези, за които имате сили и енергия. С онези, които можете да разрешите. И направете така, че да имате успех с първите си дейности. Това ще ви накара да повярвате в собствените си сили и възможности, а и ще ги покаже на другите, с които ще можете да продължите да правите света по-добро място.

Примерен сценарий за Тема 3

- 1) Въпрос – кое е това, което ви направи най-силно впечатление от предните две теми? Какво „си взехте“? – 5 мин.
- 2) Презентация за застъпничество – какво означава, видове застъпничество, заинтересовани страни, какво е проблем и какво е кауза? – 15 мин.
- 3) Дискусия – вие за какво бихте се застъпвали? – 10 мин.
- 4) Представяне на елементите на застъпническата кампания – 5 минути.
- 5) Работа по групи:

Разделете участниците на групи по 4-5 човека (те следва да са от едно и също населено място). Следвайки стъпките на застъпническа кампания, групите трябва да формулират:

- 5.1. Местен проблем, за решаването на който ще организират застъпническа кампания. Проблемът се изписва на лист от флипчарт – 10 мин.
- 5.2. Групите представят проблема, като се дискутира дали около него може да се организира застъпническа кампания и дали той е разрешим – 10 мин.
- 5.3. След уточняване на проблема, групите формулират

- Кой ще поеме „водачеството на застъпническата кампания? – организация или „инициативен комитет“
- Кои са заинтересованите страни от решаването на проблема?
- Какви конкретни дейности ще се реализират, за да се постигне желаната промяна.
- Какви инструменти ще използват за реализиране на застъпническата инициатива (обърнете внимание и на включването на кампании в социалните мрежи)

Времетраене 20 мин.

6. Представяне на работата на екипите и коментари – 10 мин.
7. Завършете обучението, като обобщите, че има различни начини за участие в живота на общността. Важното е да бъдем информирани как можем да участваме, да следим какво се случва около нас и да имаме волята и енергията да творим добро – 5 мин

Използвани източници

1. „Пътеводител на младежкото гражданско участие“ – създаден от Форум за глобална промяна в рамките на кампания #ОтНасЗависи на гражданско обединение Равни БГ. Автор: Стефан Георгиев;
2. „Гражданско участие и граждански ценности сред деца и младежи от уязвими училищни общности – основни акценти“, институт „Отворено общество“, автори: Боян Захариев и Илко Йорданов;
3. „Наръчник за гражданско участие“, София 2019;
4. „Сборник с добри практики за включване на гражданите в решенията и политиките на местно ниво“ – Сдружение „Болкан Асист“ по поръчка на МРРБ, 2011 г.;
5. „Защо доброволчеството е полезно за учениците и как да го стимулираме“, автор: Елица Тодорова, Prepodavame.bg;
6. „Урок по случай международния ден на доброволца“ – TimeHeroes.Org;
7. „Дарителството в България през 2020 г.“ и „Дарителството в България през 2021 г.“ – проучвания и анализи на Български дарителски форум;
8. „Анализ на участието на младите хора в процесите на взимане на решения в България и в ЕС, в т.ч. с акцент върху „зелените“ решения и дигитализацията“, София, 2022 г., Икономически и социален съвет в Република България;
9. „Наръчник по застъпничество“, Каритас Европа.

Полезни линкове

1. Закон за пряко участие на гражданите в държавната власт и местното самоуправление (ЗПУГДВМС) – <https://lex.bg/laws/ldoc/2135636485>;
2. Портала за обществени консултации на Столична община – www.sofia.bg/portal-public-consultations;
3. Форум Гражданско участие – www.fgu.bg/;
4. Български център за нестопанско право – <https://bcnl.org/>;
5. Фондация Всауе – www.bcause.bg/;
6. НПО Портал – www.ngobg.info/;
7. НАРД – Национален алианс за работа с доброволци – <https://navabg.com/>;
8. Национален Младежки форум – <https://nmf.bg/>;
9. TimeHeroes – <https://timeheroes.org/>;
10. Десетата юбилейна Национална младежка среща даде сигнал МГУ! – UNA News Bulgaria – <https://news.unabg.org/>;
11. Младите хора в България: Жажда за участие, жажда за възможности – Български център за нестопанско право – <https://bcnl.org/>;
12. Застъпничество и лобирание. Основни стъпки в застъпническата кампания, Българска фондация Биоразнообразие – <https://chrdri.net/>.